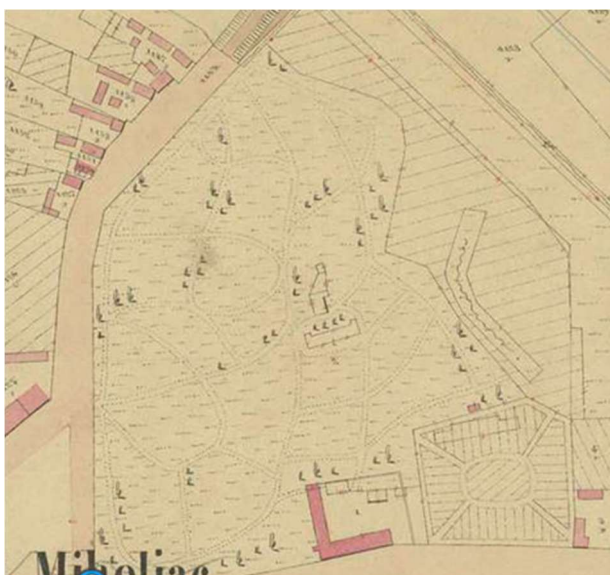

DONJI MIHOLJAC

1. OPĆI I ADMINISTRATIVNI PODACI

Županija	Osječko-baranjska
Grad/općina	Donji Miholjac
Naselje	Donji Miholjac
Katastarski podaci	k.č. br.: k.č. 255/1, 255/2, 255/3 k.o. Donji Miholjac
Naziv	Kompleks dvorca Mailáth
Nadležnost	Konzervatorski odjel u Osijeku
Glavna datacija	19. st
Naručitelj	obitelj Prandau, obitelj Mailáth de Székhely
Vlasništvo	Grad Donji Miholjac
Pravni status	Z-1631
Namjena	javna/upravna

Povijesni katastar imanja iz 1862. i zona zaštite na DOF podlozi

2. SMJEŠTAJ, ORGANIZACIJA I SASTAVNICE CJELINE

Kompleks dvorca Mailáth je smješten u središtu Donjeg Miholjca, unutar prostranog perivoja koji seže sve do sjevernog ruba naselja. Kompleks čine Stari dvorac/kurija Prandau i Novi dvorac/dvorac Mailáth, koji oblikuju južni dio perivoja. Stari dvorac/kurija Prandau, nalazi se na glavnoj prometnici naselja, a Novi dvorac/dvorac Mailáth smješten je unutar perivoja, sjeverno od Starog dvorca s kojim je povezan otvorenim drvenim trijemom. U kompleks dvorca Mailáth se ulazi kroz manji vrtni portal koji je nastavak zidane i kovane ograde što se pruža južnim i zapadnim dijelom cijelog spomeničkog kompleksa. Sjeverni i, dijelom, istočni rub cjeline dvorca je ograđen dubokim jarkom. Unutar kompleksa, istočno od dvorca Mailáth nalaze se sačuvane gospodarske građevine.

2.1. DVORAC

Stari dvorac/kurija Prandau je dvoetažna visoka prizemnica, s podrumom i prizemljem. Tlocrtno, dvorac je oblika izduženog pravokutnika. Izvorno je to bila dvokrilna građevina, no zapadno krilo je uklonjeno do 1903. godine; manji istak na zapadnom dijelu građevine je ostatak zapadnog krila. Dvorac je zaključen četverostrešnim krovom, kao i zapadni istak. Prema opisu dvorca iz 1885. godine, Stari dvorac/kurija Prandau je imao dva salona, četrnaest soba, dvije kuhinje, dvije blagovaonice, prostoriju za pranje posuda, spremište, podrum i tri nužnika. Njegovu unutrašnjost danas čini niz četvrtastih prostorija povezanih trijemom što se pruža gotovo cijelom dužinom dvorišnog pročelja građevine.

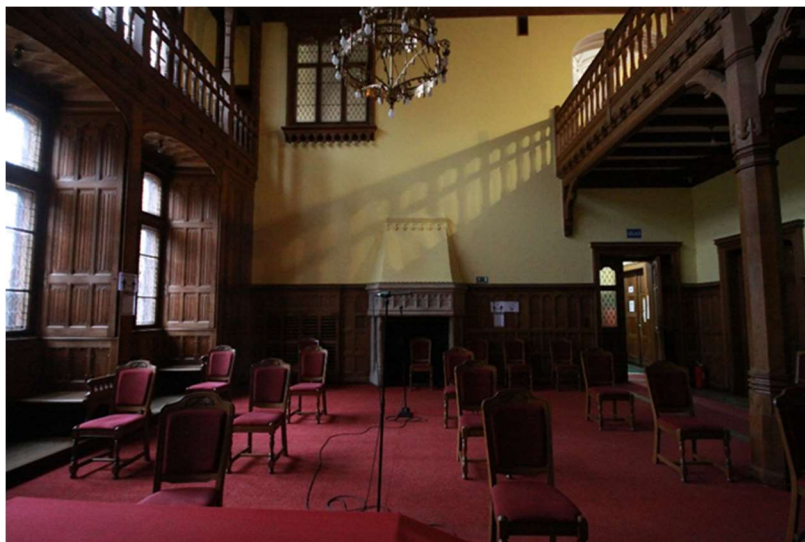
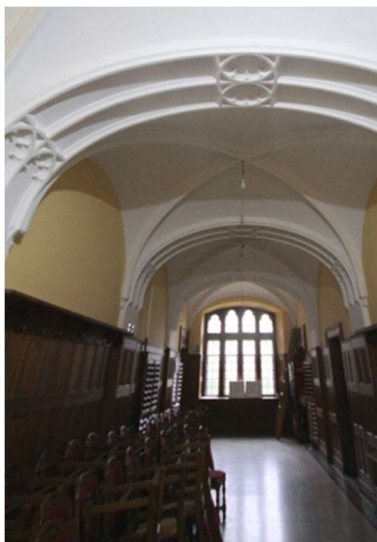

Prostorije prizemlja Starog dvorca, zidanog opekom, imaju ravne drvene stropove. Ulično pročelje dvorca razvedeno je prozorskim osima s plitkim žbukanim okvirima i profiliranim potkrovnim vijencem. Plastički akcent pročelja svakako je krovšte razvedeno nizom krovih kućica i zidanim dimnjacima. Dvorišno pročelje oblikuje niz paladijevskih otvora te otvoreni drveni trijem na zapadnom dijelu građevine. Od izvorne opreme interijera djelomično je sačuvana izvorna stolarija ili je ista obnovljena po uzoru na izvornu. Recentno su obnovljena ulična pročelja dvorca.

Novi dvorac/dvorac Mailáth u osnovi je jednokatna građevina pravokutnog tlocrta, s nizom dvokatnih tornjeva i rizalitnih istaka uz osnovno tijelo dvorca. Dvorac je zaključen višestrešnim mansardnim krovom, dok su tornjevi i rizalitni istaci zaključeni stožastim, piramidalnim ili dvostrešnim krovovima. Otvoreni drveni trijem s dvostrešnim krovom predstavlja vezu između Novog i Starog dvorca. Unutrašnjost Novog dvorca/dvorca Mailáth organizirana je oko središnjeg hodnika, koji se proteže cijelom dužinom prizemlja u smjeru sjever-jug. Istočno i zapadno od njega nižu se saloni te istočno i zapadno stubište za kat. Najreprezentativniji dio prizemlja su saloni na istočnoj strani s ostakljenim zidom i terasom. Na katu se ponavlja prostorna organizacija središnjeg hodnika oko kojeg se nižu prostorije, kao i zapadno i istočno stubište za prostorije u potkrovlju. U podrumu je također provedena prostorna organizacija središnjeg hodnika sa nizom funkcionalnih prostorija (kotlovnica, kuhinja, praonice, spremišta te prostorije za rekreaciju). Dvorac je zidan opekom. Podrumske prostorije presvođene su češkim svodovima i bačvastim svodovima sa susvodnicama. Prostorije prizemlja imaju ravne drvene stropove, osim središnjeg hodnika i stubišta, koji su svođeni neogotičkim češkim svodovima, ukrašenima dekorativnim svodnim rebrima izvedenim u štuko-tehnici. Prostorije kata su jednake onima u prizemlju. Kapelica, koja je sastavni dio Novog dvorca, presvođena je neogotičkim bačvastim svodom, jednake izvedbe kao i opisani svodovi prizemlja.

Pročelja Novog dvorca/dvorca Mailáth razvedena su nepravilno raspoređenim prozorskim otvorima nejednake veličine, no ponajviše se oblikovanje dvorca postiže igrom njegovih krovnih ploha, tornjeva i rizalita, što se razlikuju po obliku i veličini. U oblikovanju pročelja ističu se dekorativni elementi vernakularne neogotike: ornamenti lijiljana, pupoljka, dekorativni grifoni, fijale, balusteri, lažna kanatna gradnja. Opisani dekorativni elementi klesani su u kamenu. Pročelje krasi i izvorna limarija oborinske odvodnje, dekorirana također neogotičkim motivima, te dekorativnih kapa dimnjaka. U središtu zapadnog pročelja izvedena je terasa kojom se pristupa do rondela perivoja, oblikovana poput staklenika. Izvorna oprema Novog dvorca u velikoj je mjeri sačuvana: sačuvani su žbukani i bojani slojevi s tragovima ranijeg oslika, štuko elementi svodnih i stropnih dekoracija, podne obloge (kamene ploče, parket i keramičke pločice), izvorno svođenje stubišta sa štuko-dekoracijama, izvorna stolarija (dijelom obnovljena po uzoru na izvornu), vitraji salona, drvene oplata i zidne obloge. Također, sačuvana je i pokretna oprema interijera: kaljeve peći, toaleti, izvorni sustav centralnog grijanja te sustav centralnog usisavanja. Djelomično je sačuvan izvorni namještaj. Recentno je obnovljeno krovšte te nekoliko vitraja.

2.2. GOSPODARSKE ZGRADE

Istočno od Starog i Novog dvorca, unutar perivoja, smještena je gospodarska zona, unutar koje su još sačuvane sljedeće zgrade: oranžerija s vodotornjem, stara kotlovnica i kljalište. Oranžerija je longitudinalna prizemnica sa troetažnim vodotornjem u sredini. Sjeverna strana oranžerije je zidana opekom, dok je njezina južna strana izvedena od čelične konstrukcije sa staklenim ispunama (staklenik). Građevina je podignuta 1872. godine, u derutnom je stanju, no njezin izvorni izgled zabilježen je na nekoliko fotografija s početka 20. stoljeća. Zgrada kljališta je dijelom ukopana građevina, sa sjeverne strane zidana opekom: sa sjevernog zida se spušta stakleni krov sve do razine tla, ispod kojeg je bio niz terasa za razvoj sjemena. Građevina je u ruševnom stanju, obrasla niskim raslinjem. Zgrada kotlovnice je jednostavna, tradicionalno građena prizemnica, skromno oblikovanih pročelja, recentno obnovljenog krovišta.

2.3. KRAJOLIK

Prvi perivoj oko današnjeg kompleksa kurije Prandau i dvorca Mailáth nastao je već oko 1818. godine, odnosno nakon izgradnje Starog dvorca/kurije Prandau. Postojeće parterno uređenje perivoja, s tri uresna kruga od šimšira, kasnijeg je datuma i nastaje tijekom izgradnje Novog dvorca/dvorca Mailáth, u prvim godinama 20. stoljeća. Perivoj je omeđen zidanom ogradom s kovanim dekorativno oblikovanim rešetkama. Sastavni dio ograde je i zidana cilindrična kula koja dominira uličnom vizurom na dvorac i njegov perivoj. U cijelosti je očuvan zeleni pojas perivoja oko dvorca, a djelomično su sačuvane komunikacijske staze, kao i terasasto uređenje perivoja u neposrednoj blizini dvorca - visinske razlike su premoštene zidanim parapetima i betonskim stubištima.

3. STANJE

Tijekom druge polovice 20. stoljeća u prostorije kurije Prandau i dvorca Mailáth smještaju se javne i upravne jedinice lokalne samouprave, te je dvorac u velikoj mjeri očuvan u svome izvornom stanju. Njegovo građevinsko stanje također je dobro: konstrukcija nije narušena, očuvane su podne obloge, stolarija, mjestimice su očuvani izvorni žbukani i bojani slojevi. Gospodarske građevine su u ruševnom stanju te, van funkcije, nastavljaju propadati: krovovi su ili ulegnuti ili u cijelosti nedostaju, nedostaje i stolarija, a zidovi nisu zaštićeni od oborinske i kapilarne vode.

4. VALORIZACIJA

Kompleks dvorca Mailáth predstavlja svjedočanstvo razvoja Donjeg Miholjca iz središta dijela valpovačkog veleposjeda obitelji Prandau-Normann, koji grade baroknu kuriju Prandau, u posjed koji je udajom Štefanijske Prandau prešao u ruke obitelji Mailáth de Székely, graditelja Novog dvorca. Izvorno gospodarska namjena kompleksa dvorca se mijenja tijekom ranog 20. stoljeća, kada se gradi lovački ladanjski Novi dvorac, u kojem je nekoliko puta tijekom svojih lovačkih kampanja boravio i prestolonasljednik Franjo Ferdinand. Sukladno promjeni funkcije dvorca, mijenja se i funkcija njegova okoliša, koji uz zadržavanje gospodarske zone, postaje uređeni perivoj oko Novog dvorca.

Kompleks dvorca Mailáth prezentira dva različita arhitektonsko-graditeljska tipa: tip kasnobarokne kurije kao stambene rezidencije, ali i gospodarskog sjedišta dijela posjeda, te tip historicističkog dvorca s primarnom ladanjskom funkcijom, uz koju se veže i tradicija lova na divljač. Tijekom izgradnje Novog dvorca/dvorca Mailáth početkom 20. stoljeća, obnavlja se i Stari dvorac/kurija Prandau, koji se stilski ujednačuje s Novim dvorcem te se cijeli kompleks doživljava kao jedinstvena cjelina. Kompleks dvorca je vrlo dobro sačuvan i evidentne su umjetničko-graditeljske karakteristike barokne kurije, ali i estetska vrijednost historicističkog neogotičkog/neotudorskog dvorca, čiji stilski detalji su u velikoj mjeri do danas sačuvani. Povijesno-umjetničku vrijednost svakako predstavlja i poznavanje autora Novog dvorca, mađarskog konzervatora i arhitekta Istvána Möllera, čiji opus je dobro poznat u mađarskoj literaturi.

5. MJERE ZAŠTITE I PREPORUKE ZA OBNOVU I PRENAMJENU DVORCA I PRIPADAJUĆIH DIJELOVA KOMPLEKSA

Dvorac, 255/1, k.o. donji Miholjac – stupanj zaštite: D1, D2

Radi svoje iznimne vrijednosti, kao autorsko djelo arhitekta Istvána Möllera, te u velikoj mjeri sačuvane izvornosti, Novi dvorac/dvorac Mailáth obnavlja se primjenom konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i opreme interijera. Moguće su minimalne intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije. Obnavljaju se i prezentiraju elementi očuvane povijesne opreme (prozorska i vratna stolarija, drvene oplata, kaljeve peći, podovi, stubišne ograde, stropni oslici, svodovi dekorirani štukom, povijesni inventar itd.).

Unatoč brojnim pregradnjama Starog dvorca/kurije Prandau, očuvana je tipologija građevine kao barokne kurije, dok je oblikovanje pročelja usklađeno s pročeljima Novog dvorca, te će se Stari dvorac obnavljati primjenom konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i sačuvanih dijelova opreme. Moguće su određene intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije.

Nova gradnja, k.č. 255/2, k.o. Donji Miholjac – stupanj zaštite: D5

Istočno od oranžerije, a sjeverno od stare gospodarske zgrade moguća je nova izgradnja suvremenog oblikovanja koja će se oblikovanjem i dimenzijama prilagoditi karakteru kompleksa.

Gospodarske zgrade, k.č. 255/2, k.o. Donji Miholjac – stupanj zaštite: G2, G3

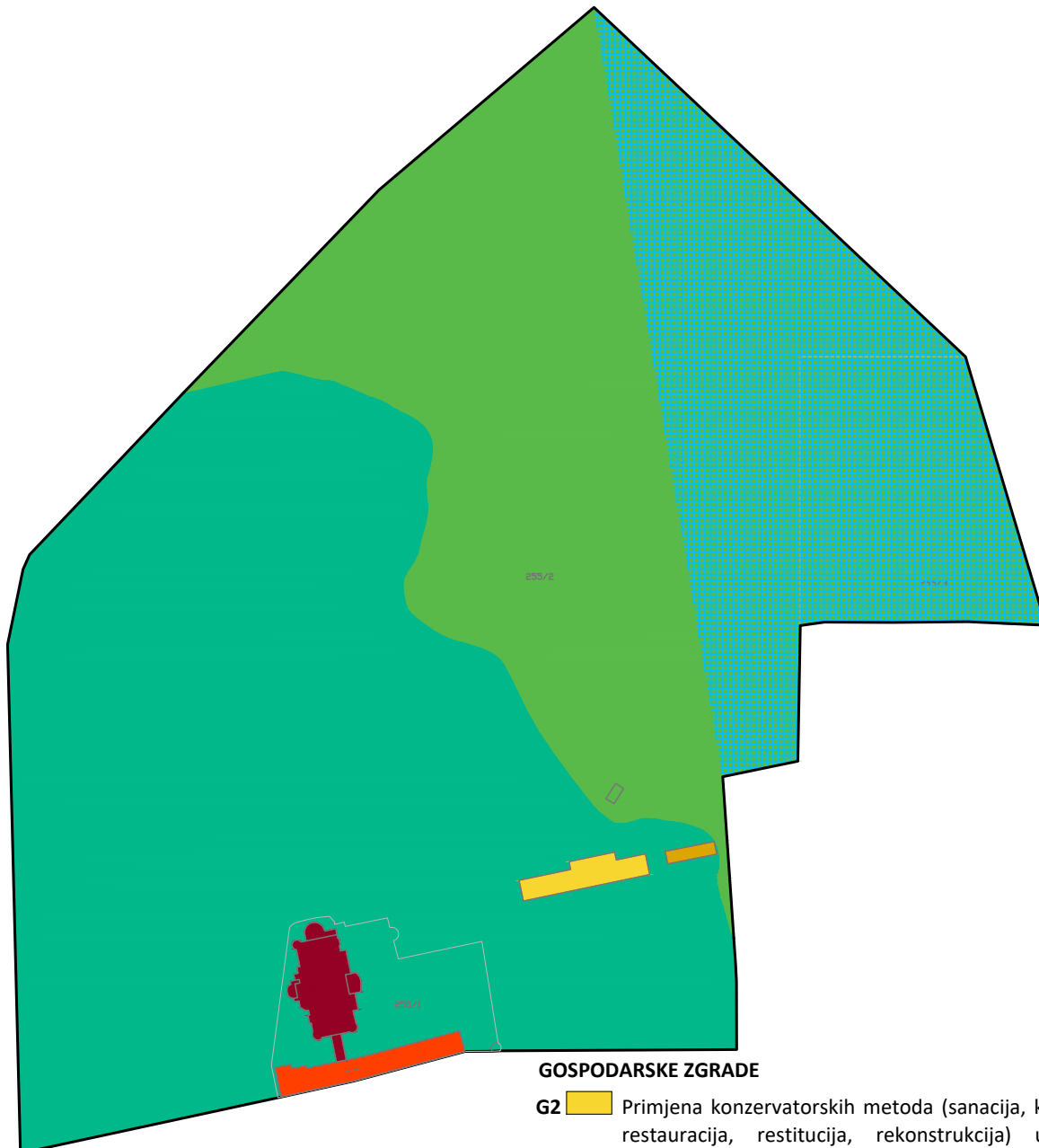
Zgrada staklenika/oranžerija obnavlja se primjenom konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena te artikulacije i oblikovanja pročelja. Unutarnji prostor je moguće prilagoditi potrebama nove namjene.

Na mjestu stare gospodarske zgrade (istočno od oranžerije) moguća je nova izgradnja u smislu faksimila povijesne zgrade (ukoliko postoji dokumentacija ili drugi materijalni izvori informacija na temelju kojih je moguće izvesti faksimil) ili zgrade suvremenog oblikovanja u osnovnim gabaritima povijesne zgrade koja se nalazila na tom mjestu.

Krajolik, k.č. 255/2, k.o. Donji Miholjac – stupanj zaštite: K1, K2

Prostor povijesnog perivoja u neposrednoj blizini dvorca sačuvao je izvorne elemente perivoja (terase, staze, rondeli) te se preporuča očuvanje perivojne matrice, biljnog fonda i opreme (kompletna povijesna situacija). U ostatku perivoja preporuča se očuvanje ili rekonstrukcija perivojne matrice s mogućim uvođenjem nove opreme, skulptura i sl.

Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju studije perivoja koju je prethodno potrebno izraditi.

GOSPODARSKE ZGRADE

G2 Primjena konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija, rekonstrukcija) u očuvanju volumena te artikulacije i oblikovanja pročelja. Unutarnji prostor je moguće prilagoditi potrebama nove namjene. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

G3 Nova izgradnja u smislu faksimila povijesne zgrade (ukoliko postoji dokumentacija ili drugi materijalni izvori informacija na temelju kojih je moguće izvesti faksimil) ili suvremenog oblikovanja u osnovnim gabaritima povijesne zgrade koja se nalazila na tom mjestu. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

KRAJOLIK

K1 Očuvanje matrice, biljnog fonda i opreme namjerno organiziranog krajolika (perivoja) s kompletno očuvanom povijesnom situacijom. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju studije perivoja koju je prethodno potrebno izraditi.

K2 Očuvanje ili rekonstrukcija matrice namjerno organiziranog ili organski razvijenog krajolika s mogućim uvođenjem novog biljnog fonda i opreme, usklađenima s identitetskim obilježjima krajolika i karakterom okoliša. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju studije perivoja koju je prethodno potrebno izraditi.

DVORAC

D1 Primjena konzervatorskih metoda (održavanje, sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i opreme interijera. Moguće su minimalne intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije. Obnavljaju se i prezentiraju elementi očuvane povijesne opreme. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

D2 Primjena konzervatorskih metoda (održavanje, sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija, rekonstrukcija) u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i sačuvanih dijelova opreme interijera. Moguće su određene intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

D5 Nova izgradnja suvremenog oblikovanja koja će se oblicima i dimenzijama prilagoditi karakteru kompleksa.

6. BIBLIOGRAFIJA I DOKUMENTACIJA

Obad Šćitaroci, Mladen, Bojanić Obad Šćitaroci, Bojana, Dvorci i perivoji u Slavoniji, Školska knjiga, Zagreb, 1998.

Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske – stanje i mogućnosti njihova uključivanja u suvremeni život, grupa autora, Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, Zagreb, 1970.

Arhitektonska snimka pročelja Starog dvorca, Vesna Giener, Vladimir Lukenda, M 1:100., 2009. (u: HRZ, Restauratorski odjel Osijek, Irena Pauk Sili, Donji Miholjac – Stari dvorac. Konzervatorsko-restauratorski elaborat istražnih radova žbukanih i bojanih slojeva pročelja s prijedlogom prezentacije i troškovnikom restauratorskih radova, Osijek, 2009.).